

Postkonfliktni izbori u Kambodži 1993. godine

Sažetak:

Sukladno Pariškom sporazumu o okončanju sukoba u Kambodži, potpisanom 1991. godine, i izbornom zakonu UN-a za Kambodžu iz 1992. godine, provizorna vlast UN-a u Kambodži organizirala je izbore koji su trajali od 23. do 28. svibnja 1993. godine. Izborna kampanja i sami izbori odvijali su se u atmosferi dalekoj od demokratske, no unatoč tomu zabilježen je veliki odaziv birača. Izborni rezultati doveli su zemlju pred još jedan građanski rat što je spriječeno stvaranjem prve "bicefalne" vlade u povijesti. Misija UN-a u Kambodži, najopsežnija i najskuplja u povijesti te organizacije, obuhvaćala je opći program demokratizacije postkonfliktnog društva i ocijenjena je relativno uspješnom.

Ključne riječi:

Kambodža, postkonfliktni izbori 1993., UN, APRO-NUC (UNTAC), Crveni Khmeri, FUNCINPEC, Norodom Sihanouk, Norodom Ranaridh, CPP, Hun Sen.

Uvod: povijesni kontekst

Kraljevina Kambodža¹ zemlja je jugoistočne Azije; nalazi se na Indokineskom poluotoku, graniči s Laosom na sjeveroistoku, s Vijetnamom na jugu i istoku, s Tajlandom na sjeverozapadu i Tajlandskim (Sijamskim) zaljevom na jugozapadu. Najveća etnička skupina u Kambodži su Khmeri², koji su na današnje područje došli iz Kine prije više od 2000 godina. Kultura riže bila je ekonomska osnovica njihova društva, kao i danas. U periodu od IX. do XIII. stoljeća khmersko carstvo bilo je na vrhuncu moći. Khmeri su u razdoblju Angkora³ kontrolirali Laos, Tajland i Vijetnam (Chatelain i Coatalem, 2003). U XVI. stoljeću khmersko carstvo slabi, a Sijamci i Vijetnamci jačaju i šire svoja kraljevstva na uštrb Khmera. Ova povijesna činjenica važna je za razumijevanje konflikata u XX. stoljeću - koje je obilježeno neprijateljstvom između Kambodže, Vijetnama i Tajlanda, te njihovih saveznika, poglavito u hladnoratovskom razdoblju - i u vezi s njima, izbora u Kambodži koje ovdje tematiziramo.

Godine 1863. Kambodža je postala dijelom Francuske Indokine jer su Francuzi željeli spriječiti ekspanziju Sijama (Tajland) koji je anektirao neke povijesno važne dijelove Kambodže. Eksploatirajući kambodžanske resurse, Francuzi su unaprijedili agrikulturu; siromašni su plaćani za svoj rad, ali su visoki nameti i kolonijalna vlast istovremeno doveli do nezadovoljstva autohtonog stanovništva. Za Drugoga svjetskog rata, Indokinu su kontrolirali Japanci, koji su prepustili dio uprave domaćem stanovništvu. Od 1947. Kambodža je ustavna monarhija s kraljem Norodomom Sihanoukom na čelu,⁴ a završetkom Indokineskog rata, 9. rujna 1953. godine stekla je neovisnost. Za vrijeme Vijetnamskog rata Kambodža je pokušala ostati

¹ Khmerski: *Preah Reachea Na chak Kampuchea*. Prijestolnica je Phnom Penh (1.3 milijuna stanovnika). Ukupna površina 181,040 km². Ukupna populacija 13,363,421 stanovnika po popisu iz 2004. godine, od čega je 43% mlađe od 15 godina, a 79.1% otpada na ruralno stanovništvo. Gustoća naseljenosti je 74 stanovnika/km², a demografski rast iznosi 2.5%. Životni vijek muškaraca u prosjeku iznosi 54 godine, a žena 59 godina. Budizam je najrasprostranjenija religija (85%), ostatak čine taoisti, animisti, muslimani i kršćani. Postotak pismenih iznosi 35%. BNP je 3.2 milijarde američkih dolara (2001.). Poljoprivredni sektor ima natpolovični udio u gospodarstvu, dok ostatak otpada ravnomjerno na industriju i uslužne djelatnosti. Valuta je riel (KHR): 1 Euro = 4300 KHR. Kambodža je članica UN-a i ASEAN-a.

² Khmeri čine 90% populacije; ostalih 10% su Vijetnamci, Kinezi i manje etničke skupine.

³ Monumentalna prijestolnica carstva, proglašena svjetskom baštinom pod zaštitom UNESCO-a.

⁴ Kraljevina Kambodža, 1953-1970.

neutralna, no višestoljetno neprijateljstvo susjeda prisililo ju je da izabere manje zlo. Zbog savezništava SAD-a s Tajlandom, dozvolila je sjevernovijetnamskim snagama boravak na svome teritoriju. Hladni rat, u kombinaciji s duhovima prošlosti, stigao je i u Kambodžu. U razdoblju 1967/68. godine Kambodža se suočila s ustankom maoističkih pobunjenika - Crvenih Khmera. Godine 1969. kralj je pozvao u pomoć generala Lona Nola, poznatog po antikomunizmu i proameričkim stavovima, no on je godinu dana kasnije iskoristio kraljev službeni put u Moskvu i Peking za državni udar.⁵ Lon je uspostavio diktaturu i provodio proameričku politiku, aktivno sudjelujući u suzbijanju komunizma u Jugoistočnoj Aziji. Uz pomoć Viet Minha, Crveni Khmeri ratovali su protiv vladinih snaga i približili se pobjedi, no Amerikanci su intervencijom spasili Lonov režim (travanj-lipanj 1970). Amerikanci su se 1973. počeli povlačiti iz regije, ne uspjevši završnim napadima uništiti komunističke snage. Sjeverni Vijetnam postao je siguran u pobjedu nad Južnim, a Crveni Khmeri su 1975. godine pobijedili napuštenog Lona i zauzeli Phnom Penh.⁶ Crveni Khmeri provodili su radikalniju politiku od one sovjetske i maoističke u Kini. Khmeri su "pročišćavali" zemlju od "korupcije" urbane civilizacije. Gradovi poput Phnom Penha, u noći 17. na 18. travnja 1975. ispražnjeni su, a njihovi stanovnici poslani su na preodgoj na selo. Elita, govornici stranih jezika, čak i ljudi koji su nosili naočale itd., ubijani su u rižištima i mučionicama; provođen je genocid nad vlastitim narodom⁷ i etničkim manjinama. Više od 1.7 milijuna ljudi je umrlo (oko 25% tadašnje populacije Kambodže), dočim je od toga broja samo 1.5% poginulo u ratnim operacijama. Godina dolaska Crvenih Khmera na vlast poznata je kao "Godina nulta" (Ponchaud, 1977.: 1). Tek 1979. godine Vijetnamci su uz podršku međunarodne zajednice srušili Pola Pota⁸ i njegovu kliku s vlasti. Vijet-

Slika 1. Geografski položaj Kambodže

namci su uz podršku međunarodne zajednice srušili Pola Pota⁸ i njegovu kliku s vlasti. Vijet-

⁵ Khmerska Republika, 1970-1975.

⁶ Demokratska Kampučija, 1975-1989.

⁷ "Autocid".

⁸ Alias Salotha Sara, vođa Crvenih Khmera, poznat po tome što je jedini autoritarni vođa koji nije izgradio kult vlastite ličnosti; pod nerazjašnjenim okolnostima umro je u prašumi 1998. godine.

namci su se nevoljko povukli 1991., prepustivši vlast Provizornoj vlasti UN-a u Kambodži⁹, a Kraljevina Kambodža ponovno je uspostavljena 1993. nakon izbora za konstituantu, koji su tema ovoga rada.

Postkonfliktni izbori 1993. godine

Sukladno Pariškom sporazumu¹⁰ potpisanom 23. listopada 1991., osnovano je Vrhovno nacionalno vijeće Kambodže (u daljnjem tekstu: SNC) koje je bilo jedino legitimno tijelo, depozitar suverenosti, neovisnosti i jedinstva Kambodže u prijelaznom periodu.¹¹ Kambodžanski potpisnici Pariškog sporazuma bili su: Država Kambodža (SOC)¹², Crveni Khmeri - Stranka Demokratske Kampučije (u daljnjem tekstu: PKD)¹³, FUNCINPEC (Ujedinjena nacionalna fronta za neovisnu, neutralnu, miroljubivu i kooperativnu Kambodžu)¹⁴ i KPLNF (Nacionalna oslobodilačka fronta khmerskog naroda)¹⁵. Te četiri frakcije, koje će biti ključne za predstojeće izbore, sačinjavale su SNC kojemu je predsjedavao Norodom Sihanouk.

Na prijedlog Vijeća sigurnosti UN-a, generalni je tajnik uspostavio Provizornu vlast UN-a u Kambodži (u daljnjem tekstu: APRONUC)¹⁶, predviđenu mirovnim sporazumom.¹⁷ Dužnost APRONUC-a bila je u prijelaznom razdoblju osigurati poštivanje ljudskih prava, organiziranje slobodnih izbora, organiziranje javne uprave, očuvanje reda i mira, povratak izbjeglica itd.¹⁸ APRONUC je imao sedam sastavnica: vojnu, redarstvenu,

⁹ Država Kambodža (State of Cambodia, kasnije pod pokroviteljstvom UN-a), 1989-1993.

¹⁰ Vidi: UNDPI, 1992.

¹¹ UNDPI, 1992. (gl. III., čl. 3. i čl. 6.)

¹² Država Kambodža pod vodstvom socijalističke vlade Hun Sena postavljene od Vijetnamaca 1979. postojala je do 1993., uz pomoć Vijetnama i bivšeg SSSR-a. Hun Sen je 1991. nakon Pariškog sporazuma predao kontrolu nad pet ključnih ministarstava UN-u, ali se administracija i policija ipak nisu promijenili (Ledgerwood, 1994).

¹³ Crveni Khmeri, ekstremni marksisti, svrgnuti su 1979. vijetnamskom intervencijom. Nastavili su voditi gerilski rat protiv vladinih snaga Hun Sena, ovaj put uz pomoć rojalista (Ledgerwood, 1994).

¹⁴ Rojalistička frakcija odana kralju Norodomu Sihanouku.

¹⁵ Prozapadnjačka stranka s kadrom iz Lon Nolove ere za Vijetnamskog rata.

¹⁶ Francuska skraćenica od Autorité provisoire des Nations Unies au Cambodge. Engleski: UNTAC.

¹⁷ Posebni predstavnik generalnog tajnika za Kambodžu bio je Yasushi Akashi.

¹⁸ Prije uspostave APRONUC-a i njegova razmjешtanja, generalni je tajnik preporučio osnivanje manje misije (UNAMIC) koje bi bila 1991. prethodnica APRONUC-a, a koja bi trebala pomoći kambodžanskim strankama očuvati primirje i pripremiti teren za dolazak APRONUC-a. Vidi o tome: UN, 1991.

izbornu, upravnu, komponentu za povratak izbjeglica, sastavnicu za ljudska prava i sastavnicu za rehabilitaciju i ekonomska pitanja. Tu su bili još i rukovodeće osoblje, skupina za vezu i koordinaciju, informacijska služba te politički, gospodarstveni i pravni savjetnici. APRONUC je postao

Slika 2. Razmještaj APRONUC-a u Kambodži (svibanj 1993.)¹⁹

operacionalan 15. ožujka 1992.²⁰ Brojao je više od 20.000 ljudi, uključujući 16.000 vojnika i 3.500 redarstvenika. Cijela je operacija potpomognuta tisućama regrutiranih lokalnih stanovnika koji su sudjelovali u izbornom procesu. Od svih sastavnica APRONUC-a, za ovaj je rad najvažnija ona izborna. Njeno je zaduženje bilo razviti pravni okvir sastavljen od izbornog zakona²¹ i pravila o vođenju izbornog procesa i pokrenuti opširne edukacijske aktivnosti za građane te njihovo uvježbavanje kako bi informirali javnost o svrsi i važnosti izbora. To informiranje posebno se odnosilo na poštenu provedbu samih izbora, registriranje skoro pet milijuna birača, registriranje političkih stranaka i kandidata i sam slijed izbornog procesa (Curtis, 1993.: 7).

Nakon što smo prikazali društvenu i političku osnovicu za postkonfiktne

¹⁹ Autori karte: R. Gimeno, P. Mitrano i B. Pouligny-Morgant, Atelier de cartographie de Sciences Po (ožujak 1999.)

²⁰ Vidi UN, 1992.

²¹ Vidi UNTAC, 1992.

izbore, moramo ih još definirati. Međunarodna organizacija poskonfliktnih izbora novija je politička pojava, koja se vezuje uz posljednja dva desetljeća XX. stoljeća.²² Prve velike međunarodne misije za potporu poskonfliktnim izborima osnovali su, kao i misiju u Kambodži 1993., Ujedinjeni Narodi. Najpoznatije su one u Namibiji 1989., u JAR-u i Mozambiku 1994. Najveću misiju te vrste u Europi organizirao je OESS²³ u Bosni i Hercegovini 1996. *Izborni leksikon* određuje postkonfliktne izbore na sljedeći način:

“Prvi izbori u nekoj državi nakon završetka nasilnih unutarnjih ili međunarodnih sukoba i sklapanja mirovnog sporazuma među zaraćenim stranama. U organizaciji i provedbi postkonfliktnih izbora presudnu ulogu ima međunarodna zajednica. Temeljni su ciljevi angažiranja međunarodne zajednice u postkonfliktnim društvima učvršćivanje mira i demokratizacija države. Međunarodni angažman obuhvaća pripremu i organizaciju izbora, utvrđivanje izbornih pravila, registraciju birača, kandidata i političkih stranaka, regrutiranje administrativnog osoblja za provedbu izbora, nadzor izborne kampanje, slanje i usklađivanje rada promatrača, promatranje glasanja, verifikaciju rezultata izbora te različite oblike potpore izgradnji institucija civilnog društva. Te aktivnosti odvijaju se u sklopu različitih tipova međunarodne potpore izborima: supervizije, nadzora i promatranja izbora, tehničke pomoći u izborima, postavljanja nacionalnih promatrača, izgradnje posredničkih organizacija i potpore nakon izbora. Najobuhvatniji tipovi aktivnosti obuhvaćaju opći program demokratizacije poskonfliktnog društva, a najneambiciozniji tipovi ograničavaju se na mjestimičnu potporu izbornim aktivnostima. U provedbi postkonfliktnih izbora sudjeluju tri skupine aktera: 1. suverene države i njihove vlade koje su strateški zainteresirane za potporu demokratizaciji političkih režima kao uvjetu mira i sigurnosti u određenoj regiji; 2. međuvladine organizacije, ponajprije Ujedinjeni narodi (UN) i Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS); 3. različite paradržavne i nevladine organizacije (Kasapović, 2003.: 289-290).

Jasno je, dakle, da su postkonfliktni izbori u Kambodži dio najobuhvatnijeg tipa međunarodne potpore postkonfliktnom društvu s ciljem njegove demokratizacije. Na žalost, potpora, koliko god bila velika, nije garancija potpunog uspjeha, kao što je bio slučaj i u Kambodži.²⁴

²² Sam pojam postkonfliktnih izbora ne nalazimo u političkim enciklopedijama i leksikonima prije 1980. godine.

²³ Organizacija za europsku sigurnost i suradnju.

²⁴ Misija u UN-a u Kambodži bila je najopsežnija u povijesti te organizacije. Trajala je 18 mjeseci, a financijski izdaci bili su blizu dvije milijarde američkih dolara.

Izborni zakon za Kambodžu predvidio je ustavotvornu skupštinu od 120 članova, izabranih po proporcionalnom izbornom sustavu na pet godina.²⁵ Mjesta bi se dijelila po zatvorenim stranačkim listama na provincijskom nivou (21 provincija = 21 višemandatna izborna jedinica) u skladu s metodom Hareovog izbornog kvocijenta, a ostatak mjesta prema metodi najvećeg ostatka.²⁶

Cilj izbornih inženjera UN-a bila je uspostava izbornog sustava koji bi politički uključio stanovnike Kambodže te po odlasku misije za sobom ostavio kompetentan stručni kadar kao pozitivno izbornu naslijeđe. To se i dogodilo, ali samo na nižim razinama, u timovima za registraciju i nadgledanje izbora, ne i na vrhu. Sihanouk se zalagao za većinski izborni sustav, a UN-ovi stručnjaci za proporcionalni izborni sustav s jednom nacionalnom izbornom jedinicom u kojemu ne bi do izražaja došle regionalne razlike, nego cijelo nacionalno tijelo što bi pridonijelo smanjivanju sukoba. Sihanouk je pristao na kompromis pa je odlučeno da izborni sustav bude proporcionalan, sa 21 izbornom jedinicom. Sama operacija provedbe izbora uspješno je izvršena, no rezultati izbora zemlju su gotovo doveli u novi građanski rat.

Registracija birača počela je u listopadu 1992., a završila u ožujku 1993. Ukupno se registriralo 4,764,430 birača s pravom glasa što iznosi preko 96% populacije s pravom glasa. Pravo glasa imali su svi Kambodžanci s navršениh 18 godina života upisani u izborni popis, a pravo da budu birani oni s najmanje 21 godinom života. Glasovanje nije bilo obvezno. Ukupno se 20 političkih stranaka registriralo za izbore, među kojima su bile i tri od četiri potpisnice Pariškog sporazuma. Naime, uoči samih izbora, generalni je tajnik UN-a obavijestio Vijeće sigurnosti da je jedna od stranaka (PKD - Crveni Khmeri) odbila preuzeti obveze iz mirovnog sporazuma. PKD nije demobilizirala svoje vojne snage (ANKD - *Armée nationale du Kampuchea démocratique*), nije dopustila osoblju APRONUC-a prisutnost u zonama pod njihovom kontrolom,²⁷ nije se registrirala kao politička stranka za izbore, vršila je sustavnu propagandu protiv APRONUC-a i vijetnamske manjine te oružanim napadima prijetila cijeloj operaciji (UIP, 1994.:2).

Izborna kampanja trajala je od 7. travnja do 19. svibnja 1993. Nakon nje je uslijedila izborna šutnja, do početka izbora 23. svibnja. Za vrijeme same kampanje, tri su kategorije prijetnji ugrožavale javni red u

²⁵ UNTAC, 1992. (čl. 78. i čl. 79.)

²⁶ $X = (A/B) + C$; X je broj izabranih zastupnika stranke, A broj osvojenih glasova stranke, B je Hareova kvota (ukupni broj važećih glasova podijeljen brojem mandata), a C je 1 ili 0, ovisno o B. (Vidi: Kasapović, 2003.: 106).

²⁷ Smatra se da je 5% ukupne populacije Kambodže živjelo u tim zonama.

Slika 3. Izborne jedinice ("provincije") u Kambodži
(20 + Phnom Penh) (Izvor: www. quid.fr)

Kambodži: politički motivirani napadi protiv osoblja ureda i samih ureda političkih stranaka, napadi protiv osoblja vijetnamskog porijekla i na osobe koje govore vijetnamski te ubojstva koja se ne povezuju s političkim uvjerenjima, ali koja stvaraju klimu netolerancije i straha (UIP, 1994.: 4). Tijekom kampanje zabilježeno je mnoštvo ubojstava i razbojstava na etničkoj i političkoj osnovi. Napadi na vijetnamsku manjinu pripisivali su se ANKD-u, a i ostale političke stranke²⁸ služile su se svojim vojnim krilima protiv suparnika u kampanji. U samo nekoliko mjeseci oko dvjesto ljudi je poginulo, preko tristo ih je bilo ranjeno i preko stotinu oteto.

Što se medija tiče, da bi osigurao jednaku zastupljenost političkih stranaka APRONUC je izdao direktivu vezanu za medije i osigurao televizijske debate na kojima su stranke iznosile svoje političke platforme. Nacionalna je televizija u nekoliko navrata odbila difuziju programa uređenog od strane APRONUC-a za razliku od *Radio Apronuc*-a, na kojemu su sve stranke imale jednak tretman i koji je emitirao 15 sati dnevno diljem zemlje. Sve su se stranke u svojoj izbornoj kampanji usredotočile na budućnost zemlje obećavajući prosperitet ako pobijede. Na javnim

²⁸ Najjače političke stranke imale su svoja vojna krila. PKD i SOC/PP, za razliku od FUNCINPEC-a, imale su manje vojske. Kako PKD nije demobilizirao svoje snage, to nisu učinili ni ostali iako je to bio jedan od glavnih ciljeva misije UN-a kojim bi se ostvarilo "neutralno političko okruženje" potrebno za izbore.

izbornim skupovima većina stranaka koristila je verbalno nasilje, pogotovo protiv Vijetnamaca. Najjače stranke koristile su sva sredstva, pogotovo zastrašivanje i posebna obećanja, za diskreditaciju protivnika (UIP, 1994.: 5).

Unatoč svemu, izbori su održani od 23. do 28. svibnja 1993.²⁹ Favorit je bila Stranka kambodžanskog naroda³⁰ koja je predstavljala SOC (u daljnjem tekstu: CPP), a tu su još bili i FUNCINPEC,³¹ KPNLF³² koji se rascijepio na BLDP³³ i LDP.³⁴

Kao što je predviđeno izbornim zakonom, glasovanje se odvijalo u fiksnim i mobilnim glasačkim mjestima.³⁵ Tajnost glasovanja nije bila kompromitirana te se može reći da je informiranje građana o tom aspektu izbora potpuno uspjelo. Posebni predstavnik proglasio je izbore poštenima i slobodnima u ime glavnog tajnika UN-a. Vijeće sigurnosti podržalo je taj proglas i pozvalo stranke da poštuju obveze i rezultate izbora (UN, 1993). Rezultati izbora utvrđivali su se odvojeno za svaku provinciju u centrima za prebrojavanje koji su se nalazili u glavnim gradovima provincija (UIP, 1994.: 10).

Krajem prvoga dana izbora 23. svibnja glasovalo je približno 2.1 milijun Kambodžanaca (oko 42% birača). Do trećega dana, preko 85% registriranih birača dalo je svoj glas. Zadnja tri dana, mali mobilni timovi obilazili su marginalna područja, no odaziv je bio malen jer je većina njih već glasovala.³⁶ Na kraju, preko 90% registriranih birača glasovalo je na izborima. Ovakav odaziv bio je svjedočanstvo hrabrosti Kambodžanskog naroda i njihove želje za mirom u svojoj zemlji.

Što se tiče stranaka i njihovih očekivanja, zanimljivi su podaci za vrijeme brojanja glasova. Dana 30. svibnja, 866,498 listića je prebrojano u cijeloj zemlji. CPP, politička stranka SOC-a, koja je na svojoj strani imala svu administraciju u zemlji vodila je s 44% glasova, nasuprot FUNCINPEC-u sa 37.8%. Sutradan, 31. svibnja, kada je izbrojeno preko

²⁹ Osim u zonama koje su kontrolirali Crveni Khmeri, a koje su bile izolirane i labije nastanjene.

³⁰ Cambodia's People Party. Na izborima pod vodstvom Huŋa Sena.

³¹ Na izborima pod vodstvom Norodoma Ranaridha, Sihanoukovog sina.

³² Pod vodstvom Sona Sanna.

³³ Budistička liberalna demokratska stranka.

³⁴ Liberalna demokratska stranka.

³⁵ U prva tri dana izbora oko 1400 većih, srednjih i malih izbornih mjesta operiralo je diljem zemlje, kao i 200 mobilnih timova u udaljenim i teško pristupačnim područjima. Pri kraju izbora neka fiksna glasačka mjesta pretvorena su u mobilna.

³⁶ Birači su pješice iz izoliranih područja dolazili glasati, čak i iz područja pod kontrolom Crvenih Khmera.

1,800,000 listića, ili 43% ukupnih glasova, FUNCINPEC je bio u vodstvu sa 36.7% glasova, nasuprot CPP-ovih 35.3%: favorit izbora je gubio. Dana 2. lipnja, CPP je povukao svoje povjerenike iz centara za prebrojavanje opravdavajući to navodnim nepravilnostima i izbornom prijevarom. Sve je bilo gotovo 10. lipnja, kada su svi glasovi prebrojani i FUNCINPEC proglašen pobjednikom izbora sa 45.47% glasova. Drugi je bio CPP sa 38.22%, a treći BLDP sa 3.81% glasova. No, kako je izbornim zakonom i mirovnim sporazumom određeno da je za formiranje vlade potrebna dvotrećinska većina³⁷, koju niti jedna od dvije stranke s najvećim brojem osvojenih glasova nije mogla formirati koaliranjem s nekom manjom, FUNCINPEC i CPP morali su oformiti koalicijsku vladu. Nekim čelnicima CPP-a takvo se rješenje nije sviđjelo pa su provincije istočno od Mekonga, uz granicu s Vijetnamom, proglasili autonomnim zonama. Da bi se izbjegao građanski rat, koalicija je ipak uspostavljena, kao i prva “bicefalna” vlada u povijesti.³⁸ Norodom Ranaridh postao je prvi premijer, a Hun Sen drugi premijer. Zajedno su vodili Ministarstva obrane i nacionalne sigurnosti. Ostale funkcije u provincijama i u Vladi dijelile su se sukladno osvojenim glasovima. U provinciji je nakon uspjeloga “blefa”, po nekima, Hun Sen prošao puno bolje zbog već uhodane administracije koja je bila odana CPP/SOC-u što će u budućnosti igrati veliku ulogu u političkom životu Kambodže.

³⁷ Kao vjerojatan razlog te odredbe, mogu se izdvojiti preferencije UN-a spram suradnje sukobljenih strana, od kojih se očekuje postizanje konsenzusa i uspostava demokratske tradicije suradnje.

³⁸ Raspala se 1997. nakon manjeg državnog udara.

Tablica 1. Izlazak na izbore

Broj registriranih birača		4,764,430
Broj izašlih na izbore	(86.78%)	4,134,631
Nevažeći glasački listići		123,304
Važeći glasovi		4,011,327

Tablica 2. Raspodjela mandata po političkim strankama

Naziv stranke	Broj glasova	%	Broj mandata
Cambodian People's Party (CPP)	1,533,471	38.23	51
Republican Coalition Party	27,680	0.69	-
Free Development Republican Party (FDRP)	20,425	0.51	-
Khmer Neutral Party (KNP)	48,113	1.20	-
Rassemblement pour la solidarité nationale (RSN)	14,569	0.36	-
Neutral Democratic Party of Cambodia (NDPC)	24,394	0.61	-
Democratic Party (DP)	41,799	1.04	-
Cambodia Free Independent Democracy Party (CFID)	37,474	0.93	-
Buddhist Liberal Democratic Party (BLDP)	152,764	3.81	10
Liberal Reconciliation Party (LRP)	29,738	0.74	-
Front uni national pour un Cambodge indépendant, neutre, pacifique et coopératif (FUNCINPEC)	1,824,188	45.47	58
Cambodge Renaissance	28,071	0.70	-
Action for Democracy and Development Party (ADD)	13,914	0.35	-
Nationalist Khmer Party (NKP)	7,827	0.20	-
Free Republican Party (FRP)	31,348	0.78	-
Khmer Farmer Liberal Democracy (KFLD)	20,776	0.52	-
Molinaka and Naktaorsou Khmer for Freedom Party (MONATH)	55,107	1.37	1
Liberal Democratic Party	62,698	1.56	-
Republic Deemocracy Khmer (REDEK)	11,524	0.29	-
Khmer National Congress Party	25,751	0.64	-
<i>Ukupno</i>	4,011,327	100	120

Tablica 3.

Raspodjela mandata prema spolu

Spol	Mandati
muškarci	115
žene	5
ukupno	120

Tablica 4.

Raspodjela mandata prema godinama života

Dob zastupnika u godinama	Broj mandata
31-35	2
36-40	17
41-45	34
46-50	27
51-55	21
56-60	10
61-65	6
66-70	2
preko 70	1
<i>Ukupno</i>	120

Zaključak

Najveći APRONUC-ov rizik, ali i najveće postignuće bili su uspješno provedeni postkonfliktni izbori, unatoč bojkotu Crvenih Khmera i predizbornom nasilju. “Kohabitacija na kambodžanski način” kojom su izbori rezultirali, bila je i uspjeh UN-ovog izbornog inženjeringa i kratkoročno dobro rješenje, koje je kasnije, zbog klauzule o dvotrećinskoj većini potrebnoj za formiranje vlade, rezultiralo nestabilnim koalicijama, koje uz jalove političke borbe zemlju nisu odvele dalje od stanja 1993. godine. Činjenica je da su izbori uz informiranje i edukaciju te povratak izbjeglica uspjesi APRONUC-a, dok se stavke “razoružanje” i “regionalna potpora” mogu ubrojiti u najveće neuspjehe misije. UN stoga treba prihvatiti dio odgovornosti za stanje nastalo već pri sljedećim izborima 1998. godine, jednako brzo i odlučno kao pohvale za izbore 1993. godine.

Literatura

- Chatelain, Carole, Coatalem, Jean-Luc, 2003.: *Cambodge - Une renaissance sous tension*, Geo, 291.
- Constitution of the Kingdom of Cambodia*, 1993 (<http://sunsite.nus.edu.sg/apcel/dbase/cambodia/primary/caacons.html>).
- Curtis, Graham, 1993.: *Transition to What? Cambodia*, UNTAC and the Peace Process, UNRISD, 48.
- Kasapović, Mirjana, 2003.: *Izborni leksikon*, Politička kultura, Zagreb.
- Ledgerwood, Julie L., 1994.: *Lessons from Cambodia*, Asia Pacific, 11.
- Ponchaud, François, 1977.: *Cambodge année zero*, Julliard, Paris.
- United Nations Department of Public Information (UNDPI), 1992.: *Agreements on a Comprehensive Political Settlement of the Cambodia Conflict*, New York.
- Union interparlementaire (UIP), 1994.: *Mission d'observation des élections*. Rapport sur la Mission d'observation des élections au Cambodge, 16 mai-4 juin 1993., Genève.
- UN, 1991.: *Security Council Resolution no. 717/1991* (16. X 1991).
- UN, 1992.: *Security Council Resolution no. 745/1992* (28. II 1992).
- UN, 1993.: *Security Council Resolution no. 835/93* (2. VII 1993).
- UNTAC, 1992.: *United Nations Electoral Law for Cambodia*, Phnom Penh.
- The Cambodia Research Centre, 1998.: *Analysis of The Result of The Elections - CRC A/16* (http://kup.free.fr/elections/us-khmer_elections1998.htm).
- www.quid.fr

1993 POSTCONFLICT ELECTIONS IN CAMBODIA

BORIS PETROVIĆ*

Summary:

After the 1991 Paris Peace Accords and the UN's 1992 election law for Cambodia, United Nations Transitional Authority, UNTAC, organised elections, taking place from 23 May 1993 to 28 May 1993. Both the electoral campaign and the elections itself were taking place in an atmosphere far from democratic, but in spite of that the turnout was high. The election results put the country on the verge of yet another civil war, prevented by the creation of the first bicefal government in history. UN's mission to Cambodia, the most expensive and thorough mission UN has lead, included a basic draft for making a postconflict society more democratic and has been seen as successful.

Keywords:

Cambodia, 1993 postconflict elections, UN, APRO-NUC (UNTAC), the Khmer Rouge, FUNCINPEC, Norodom Sihanouk, Norodom Ranaridh, CPP, Hun Sen.

* Fourth year student of political science at the Faculty of Political Science in Zagreb.
e-mail: bpetrovic@yahoo.com